

Čím Poodří vstupuje do světových dějin. Příspěvek k dějinám Moravských bratří XIII. část David Zeisberger – apoštol indiánů (2. 3. 1721–17. 11. 1808)

Daniel Říčan

David Zeisberger patřil k těm Moravanům, kteří ve své době “tvořili dějiny Nového světa”. Jeho život je protkáán nadějí i smutkem, úspěchy i prohrami. Dožil se 87 let a z toho padesát tři let žil těžký život mezi svými indiánskými bratřími. Měl rád divočinu a miloval tyto lidi. Již jako mladý muž měl sklony, které předznamenal směr, kterým se ubíral ve svém životě. Byl něco přes pět stop vysoký (asi 150 cm – pozn. překl.) tichý, mlčenlivý a zdrženlivý, který navzdory své výšce a samotářské osobnosti vzbuzoval důvěru u všech, kteří ho obklopovali. Byl nezvykle odvážný a nikdy v životě neustupoval před nebezpečím, nikdy také neztratil víru v milovaného Spasitele. Ale na rozdíl od svých současníků vždy snižoval nebezpečí na minimum a málokdy se rozpovídal o podrobnostech mnoha životu nebezpečných příhod, které ho potkaly.

Rod Zeisbergerů v Suchdole nad Odrou

Velký hospodářský dvůr s aliančním erbem harrachovsko-lichtensteinským nad vjezdem, je častým cílem návštěvníků, kteří chtějí navštívit místa, odkud vyšli do světa Moravští bratři. Jde o tak zvaný Horní dvůr. Za třicetileté války jej koupil roku 1636 Lorenz Zeisberger z nedalekých Kunčic u Fulneku za 600 slezských tolarů v době, kdy průměrná cena usedlosti v Suchdole byla 150–250 tolarů. Lorenz Zeisberger zemřel 1669 ve 100 letech. Jeho syn Jacob převzal svobodný dvůr po otci roku 1667, oženil se s dcerou Martina Schneidera (1613–1674), který byl legendární postavou Jednoty bratrské v Suchdole a dožil se 96 let. Předal dvůr roku 1687 synu Eliášovi (1662–1726). Eliáš měl 3 syny a dvě dcery, kterým roku 1721 rozdělil majetek. Svobodný dvůr zdědil nejstarší Georg, (1691–1781), který ale za velkého pronásledování tajných evangelíků roku 1726 uprchl do Herrnhutu (Ochranova) v Sasku s celou pětičlennou mladou rodinou. Dvůr byl vrchností skonfiskován a přeměněn ve dvůr panský, kde pak bylo započato se šlechtěním skotu, který dal posléze název celému našemu kraji – Kravařsku.

Mladší syn David senior (1696–1744), otec “Apoštola indiánů” měl 3 děti: Davida, Annu a Georga. David Zeisberger jun. se narodil na Velký pátek ráno 2. 3. 1721. Celá rodina v roce 1726 taktéž uprchla do Herrnhutu, když Davidovi bylo pouhých pět let.

Nepřátelské postoje saské vlády však způsobily, že bratři museli pomýšlet i na možnost, že budou z Herrnhutu vyhnáni. Proto zakládali další osady. David Zeisberger senior s manželkou byli mezi nimi. Odejeli do Georgie a do Savannah dorazili 28. 2. 1736. Svě děti zanechali v Evropě k výchově Jednotě bratrské, jak tam bylo zvykem. Se dvěma se již nikdy neshledali. Anna se vdala za Andrease Jäschka a vydala se s ním na misií do indického Tranquebaru. Nejmladší Georg zemřel na misií v Surinamu při zachraňování topícího se indiána.

David jun. tedy zůstal v Evropě, v holandském Heerendyku. Tam měl dokončit své vzdělávání. Pracoval jako poslíček v obchodě, kde panoval velice přísný režim. Po nějakém nedorozumění, při kterém byl dokonce obviněn z krádeže, rozhořčený a rozlícený, se vydal s jiným chlapcem na útěk za svými rodiči. Bylo mu 15 let. Našel kapitána, který jej vzal do Londýna a odsud se jim podařilo přepravit za rodiči do Georgie. David vzpomíná na svůj útěk s čistým svědomím “*Ode dne kdy jsem opustil bratry v Holandsku až do mého příjezdu do Georgie, Spasitel mou duši i tělo chránil a vůbec v tom vidím zásah Boží a proto tím raději bratřím v Holandsku odpouštím bezpráví, kterého se na mne dopustili.*”

Přesídlení do Georgie

V Savannah obdělávali pozemky a věnovali se budování nové osady. V březnu byl ustaven řádný sbor a D. Nitschmannem byl ordinován jeho první kazatel Anton Seifert. Byl zde postaven první kostel Moravanů na americké půdě. Vybudovali školu pro děti indiánů, započali misií mezi Čerokí a Kriky. Tady se Zeisberger poprvé zapojil do misie. Připojil se k těm, kteří se vydávali do sousední Jižní Karolíny na misijní cesty k černým otrokům.

Idyla netrvala dlouho. Roku 1739 vypukla válka mezi Anglií a Španělskem. Bratři odmítli vstoupit do armády, proto byli považováni za zrádce a vyzýváni k opuštění Georgie. Nová osada byla sužována válečnými konflikty a brzy na to i nemocemi. V lednu 1740 bylo toto společenství již v úplném rozkladu.

Budování Bethlehemu v Pensylvánii

Roku 1740 se tedy přeplavili na sever do Pensylvánie. Z pobřeží putovali asi 150 km na západ do pustého vnitrozemí krajiny, která je podobná našemu Poodří. Kola vozů dalších a dalších kolonistů rozjížděla indiánské

stezky a civilizace se zakusovala stále hlouběji do území indiánů. Čtenáři románů z dalekého západu si z dětských let pamatují romanticky popisované příběhy a je škoda, že pro ně zde není více místa.. Zimu přečkali v osadě Nazareth a v jarních měsících roku 1741 se věnovali úpravě 500 akrů pozemků, které zakoupili na řece Lehigh asi 15 km na jih. Položení základů velkého domu 28. června je považováno za založení Bethlehemu, významného střediska Jednoty, dnes univerzitního města s ocelářským průmyslem. Mezi 15 zakladateli je i David Zeisberger (19letý) s otcem a matkou. Osada Bethlehem se rychle rozrůstala, zvláště když připruly další výpravy z Evropy: roku 1742 dorazilo 57 bratří a sester, roku 1743 31, roku 1749 112 a další. Mezi nimi se vyskytují známá jména z Kunína, Šenova, Žiliny, Životic, Ženklaavy, Butovic, Mankovic a odjinud.

Misie mezi Mohykány

Současně s pracemi na budování osad bylo vždy několik Moravanů udržováno na misii. Moravané si vytvářeli systém hospodaření, který umožňoval udržovat misijní pracovníky a nebyl to nadstandard. Misie byla součástí jejich životního stylu. Misijně působili mezi indiány, ale i mezi bílými osadníky, kteří byli většinou duchovně zcela nezaopatřeni. V Pensylvánii Moravané začínají organizovat misii mezi Mohykány v provincii New York, asi 140 km severovýchodně. Mohykáni v té době byli zanikajícím kmenem morálně rozdeptaným těsným sousedstvím s bílou civilizací. Křesťanství tam upřímně přijal proslulý pijan a rváč náčelník Čup. Jeho obrácení bylo příkladem jiným indiánům a stávali se z nich vzorní křesťané. Vznikla osada indiánů abstinentů. **Schekomeko** (1740–45) a současně další misijní místa **Wechquadrach** (1742–53) a **Pachgatgoch** (1742–62). Byla to osada přísných abstinentů, což bylo trnem v oku bílým obchodníkům. Intrikami a pomluvami, že táhnou s Francouzi, dosáhli zrušení osady. Román Poslední Mohykán je z tohoto období a prostředí. Sám “Poslední mohykán” Činganšgúk byla skutečná postava, Moravský bratr.

Tři roky po založení Bethlehemu zřídili Bratři svoji první školu indiánského jazyka. Vedl ji Christopher Pyläus. Zeisberger se stal jedním ze sedmi žáků a brzy pro dobrou znalost jazyka a čistý vztah k indiánům často sloužil jako tlumočnick při složitějších jednáních. V Bethlehemu se na své poslání začalo připravovat mnoho misionářů, které indiáni nazývali Blackcoats – Černé kabáty.

Misie mezi Mohawky 1745

V lednu byl David vybrán pro svůj první úkol, doprovázet Ch. F. Posta. do vesnice Mohawků. Zde se měli učit jazyku Mohawků. Byli však zatčeni a převezeni do New Yorku s obviněním ze špionáže pro Francouze a tam věznění po jedenačtyřicet dní. Zeisberger zde strávil své čtyřicetáté narozeniny trpě, jak napsal, “Z božího dopuštění”.

Ani ne měsíc po návratu zamířil Zeisberger zpět do divočiny, do země Irokézů. Cílem byla vesnice Irokézů Onondago – hlavní stan irokézké konfederace šesti národů. Účelem výpravy bylo získání v Onondagu povolení umožnit usadit někde indiány – křesťany z Schekomeko. V těsném sousedství Bethlehemu si pak vybudovali vesnici **Friedenshuten** (1745–47).

Bezprostřední blízkost indiánů byla spojena s neustálými potížemi. Proto byly zakoupeny pozemky 25 km severně od Bethlehemu na řece Mahony, kde založili novou misii: **Gnadenhutten** (1746–55) “Chýše milosti”. Tam se přestěhovali zbylí indiáni z Schekomeko. Byla to jedna z neúspěšnějších osad. Indiáni byli vedeni k práci a k plánování, což neznali. Proto při nedostatku lovné zvěře trpěli hladem. Tady jim byla přidělena půda, učili se dělat si zásoby, měli pamatovat na chudé a nemocné. Vydělávali si pletením košů, sběrem borůvek, byl zřízen vodní mlýn a pila, řezivo se plavilo po řece, mnoho mužů pracovalo v lese.

Obec se stala nezávislou na cizí pomoci. Rozvíjel se i život duchovní, byl postaven větší kostel, když původní nestačil. Tento indiánský Ochránov přitahoval návštěvníky, kteří obdivovali přátelské vztahy. To způsobilo, že na přání tamějšího náčelníka, jenž se nechal s rodinou pokřtít, založili další vesnici, **Meniolagomeka** (1749–54). Netrvala však dlouho. Bílí si začali dělat nároky na půdu a indiáni museli území vyklidit.

Zeisberger byl v letech 1747–1748 asistentem Martina Macka v nové misii **Shamokin** (1747–1755) asi 100 km do vnitrozemí a roku 1749 28letý byl ordinován na jáhna a působil zde 2 roky jako vedoucí misionář.

Misie mezi Irokézy

Přes pět následujících let (1750–1755) řídil Zeisberger práci mezi Irokézy v Onondagu, hlavním sídle svazu šesti Irokézských národů. Když tam dorazili, právě zasedala Velká rada, na které přednesl poselství biskup Cammerhof, který byl již v roce 1748 přijat do svazu Irokézů. Jeho indiánské jméno bylo Gallichuro, t.j. Dobrá zpráva. Neprozřetelně oznámil, že přináší poselství od bratří, které přednese na příštím setkání, až si po dlouhé cestě odpočinou. Během následujících několika měsíců byla většina rady tak poznamenaná alkoholismem, že další jednání nebylo možné.

Bratří mezitím navštívili kmen Seneků, který žil na druhém břehu jezera Kajuga. Zde byla situace ještě horší. V první vesnici kterou navštívili, byli opilí všichni muži, v další byly opilé i ženy a museli použít násilí, aby se ubránili.

Zeisberger se trvale usadil v Onondagu a měl uspokojivý pocit, že zde bude indiánům sloužit celý život. Byl přijat do Želvího kmene, jeho indiánské jméno bylo Ganuserači (Na tykvi). Vystavěl kostel, ve kterém se scházelo malé křesťanské společenství. Získal si důvěru a lásku indiánů, v jeho domě se konala shromáždění “Velké rady Irokézů” a v jeho pracovně byly uloženy vládní dokumenty. Byl zásadový abstinents, když byli indiáni opilí, stáhnul se do své chýše v lese. Věřil, že jednou se Onondago stane Jeruzalémem Šesti národů. Byl na prahu úspěchu, projekt byl však zničen vypuknutím Francouzské a indiánské války. Procestoval přes čtyři sta mil a celé jeho dlouhé a unavující úsilí přišlo v niver. R1755 byla zde práce ukončena.

Období sedmileté anglicko-francouzské války (1754–63)

Když vypukla francouzsko-anglická válka, indiáni v Pensylvánii se postavili na stranu Francie. V Pensylvánii docházelo ze strany indiánů k násilnostem, i ke skalpování žen a dětí. Proto byl Zeisberger rychle povolán z Onondaga zpět, aby pomohl indiány na území Pensylvánie uklidnit a zachovat je ve věrnosti britské vlajce. Málem jej to stálo život. Dne 24. listopadu 1755 jen chvíli před tím, než přicestoval do osady Gnadenhutten na řídce Mahony, profrancouzští indiáni napadli misi a zabili 11 bělochů, včetně několik týdnů starého dítěte a dvou žen. Osadu vypálili, zbylí indiáni se rozprchli. Několika misionářům se podařilo uprchnout do Bethlehemu, kde zahájili přípravy na obležení. Stali se útočným městem. Z bezpečnostních důvodů indiány křesťany odvedli do nových osad poblíž Bethlehemu, kde vznikly osady **Nain** (1758–65) a **Wechquatank** (1760–63). V místě Gnadenhutten postavil Benjamin Franklin pevnost Fort Allen na obranu celé oblasti. V tomto stavu setrvala misie do konce války.

Misijní práce za války ustala a David se pouští do jazykovědné práce, z níž vzešly: Sedmidílný irokézsko-německý slovník, menší irokézský slovník, delawarská gramatika, přeložil stovky duchovních písní a části Nového zákona. Většina těchto prací zůstala v rukopisech, jsou však považovány za mezníky písemné kodifikace indiánských jazyků.

Když byla francouzská armáda poražena a zdálo se že bude mír, vypuklo Pontiakovo povstání profrancouzských indiánů (1763–65). Ti pokračovali další dva roky ve válce, což vyvolalo další protiindiánské nálady mezi bílými. Úřední vyhlášky vyzývaly bílé osadníky, “...aby křesťanským indiánům nepřisuzovali činy spáchané jinými indiány a nevyhrožovali jim smrtí. Vždy chodí oblečení, nejsou pomalováni a nenosí pera ale klobouky nebo čapky, nechávají si vlasy volně růst, nosí pušky na ramenu hlavní vzhůru, když potkají bělocha, zavolají na něj a pozdraví..., na lov se vydávají jen se svolením misionářů. Aby nedošlo k dalšímu masakru, byli na popud guvernéra přemístěni z Nain a Wechquatank pod ochranu pevnosti ve Filadelfii. Po 22 letech práce zde 2 roky živořilo 125 moravských indiánů v hladu, nemocech a nudě.

Dál od civilizace mezi Delawary

ROKU 1765 se znovunastolením míru vedoucí Moravské církve jasně poznali, že již nemohou provádět misií poblíž sídel bělochů. Proto se přemístili z dosahu bělošské civilizace. Zeisberger se pro moravské misionářské hnutí nyní stal klíčovou postavou. Jeho spolupracovníci pracovali podle těchto instrukcí:

Naučit se indiánské jazyky. Vychovat si indiánské pomocníky. Učit indiány číst a psát. Přeložit nejdůležitější části Bible. Vést všechny obrácené ke křesťanským povinnostem řádných občanů.

Na jaře 1765 přivedl svých devadesát indiánů k břehům řeky Susquehana. Zde na severu Pensylvánie založili osadu **Friedenshutten II**, Stany pokoje (1765–72), která vzkvétala a stala se jednou z neúspěšnějších moravských misií. Tvořila ji jedna dlouhá ulice o dvanácti domech a třinácti vigvamech, za každým domem byla zahrada, za zahradou kukuřičná pole a celá osada byla ohraničena palisádou. Uprostřed stál kostel, dům misionářů, škola pro děti. Neživili se pouze lovem. Poznali cenu půdy, rozvíjeli obchod. Zeisberger ve své zprávě napsal: “Čím více pracovali, tím měli větší radost, celý den bylo slyšet jejich písně”. Zeisbergerova kázání byla zasahující: “Když kážu, často se stává, že se chvějí, a někdy se tak třesou strachy, že ztrácejí vědomí a zdá se, že omdlí.” Stany pokoje se na dva roky staly centrem probuzení. Pro Krista získal 180 indiánských bratří.

Okolní náčelníci zvali moravskou misií na svá území. Poblíž tedy současně vznikala další osada **Schechschiquanunk** (1769–72) a Zeisberger se snažil o další rozšíření misijních polí. Na pozvání Delawarů vydal se dále na západ. Stal se prvním bílým mužem, který překročil zakázanou stezku Seneců, zapovězenou všem bělochům. Přešel hory s prameny řeky Allegheny v západní Pensylvánii a následujícího roku tam založil misií **Goschgeschunk** (1768–70) a **Lawunakhanek** (1769–70).

Zeisberger je znám především z velkého obrazu *“Moc evangelia”* který byl namalován Charlesem Schüsselem v roce 1862. Jde o fantaskní zobrazení Zeisbergera kázajícího v Goschgoschunku na jaře 1767. Malba měří více než šest stop (180 cm) na výšku a devět stop (270 cm) na délku a visí v budově Archivu v Betlehemu. Indiáni tady byli obzvláště zlí a nebezpeční. Zeisberger si byl vědom, že nemají zábrany jej zabít. Někteří z nich se zúčastnili masakru v Gnadenhuten. Vyjádřil se, že nikdy předtím neviděl ve tvářích indiánů tak jasně vykreslenou temnotu pekla i svět přemáhajícího evangelia. V očích některých viděl žízeň po krvi, u jiných touhu po pokání. Zeisberger zde práci vzdal. Moc byla v rukou kouzelníků, kteří byli obdařeni nadpřirozenými schopnostmi. Podle jeho vlastních slov se ocitl v satanské pevnosti. Zeisberger se v zoufalství rozhodl toto místo opustit.

Posunul se dále na západ k Bobří řece (Beaver River) na pozvání delawarského náčelníka Glikikana a zřídil misii **Friedenstadt**, Město svobody (1770–73).

V tomto období Zeisberger narazil na nový problém. Osady zřídka měly přes sto osob, ale domorodí náčelníci přesto považovali misionářskou práci za hrozbu jejich kultury.

Odchod na západ mezi Delawary do Ohia

Zeisberger začal redukovat misie v Pensylvánii, protože byly ohrožovány zábory bílých osadníků. Byl Netawatwesem, hlavním náčelníkem kmene Delawarů, pozván do údolí Muskingumu v Ohio. Roku 1772 se začala psát nová kapitola. S jedenácti indiány, několika pomocníky z řad indiánů a hrstkou dětí dorazil na nové místo na břehu řeky Muskingum a opět budoval. Rostla zde osada **Schoenbrunn** *“Krásný pramen”* (1772–77). Než se završil rok, přišli zbylí indiáni z Friedenshuttenu a po proudu řeky byla založena další osada, **Gnadenhuten II** (1772–81). Zkušený misionář Zeisberger měl dohled nad oběma osadami. V Schoenbrunnu mu asistovali Johann a Anna Margaretha Jungmannovi. Nový misionář John Heckenwelder se stal učitelem ve škole, Johann a Johanna Schmickovi, obdrželi stejné postavení v Gnadenhuten.

V průběhu prvních pěti let žili v relativním klidu. Misie prospívaly a život zde byl příjemný. Obě vesnice se skládaly z masivních roubených obydlí, rozsáhlých oplocených polí a zahrad obklopených ovocnými stromy. V roce 1775 kronikáři v seznamu uváděli 263 obyvatel v Schoenbrunnu a 136 v Gnadenhuttenu, tedy téměř 400. Tehdy dosáhla misionářská práce Moravanů vrcholu.

Netawatwes byl unesen křesťanskou filozofií míru a pietismu. Toužil, aby jeho lidé zavrhlí svou bojechtivost a přijali víru v bratrství všech lidí vyjádřenou v Zeisbergerově učení. Od chvíle, kdy Moravští bratři dorazili do údolí, vytrvale ve své radě usiloval, aby ji povzbudil k přijetí křesťanských myšlenek za kmenové náboženství. Vliv jeho obrácení na víru se rozšířil i mimo jeho kmenové území. *“Oba, ty i já, řekl svému příteli, náčelníkovi Pankankeovi, jsme staří muži a nevíme, jak dlouho nám bude ještě umožněno žít. Pojďme tedy vykonat ještě jednu dobrou věc, než opustíme vezdejší bytí, a nechť svým dětem a jejich potomkům zanecháme poselství, že jsme přijali slovo Boží. To ať je naší poslední vůli a závěti”*. Na počátku roku 1775 se tak stalo.

Po všech těch úspěších měl Zeisberger ještě jeden sen. Ohio prohlásit indiánským státem a Jednotu bratrskou státní církví. Věřil, že se tento plán podaří uskutečnit. Na to, co se dále událo, však nebyl připraven.

Válka o americkou nezávislost 1775–1783

Ve východních státech při Atlantiku vypukla válka proti britským vládcům. Američtí dobrovolníci rychle zformovali armádu bojující za nezávislost. Tato revoluce bohužel záhy zničila moravské misie v údolí Muskingumu. Zeisberger se marně šest let snažil o zachování neutrality svých osad i všech Delawarů, což se mu dlouho dařilo s výjimkou náčelníka Captain Pipe (Kapitán Dýmka), náčelníka Munsee Delawarů. Opustil radu a žil v severní části Ohia v pevném spojení s Brity a Wyandoty. Navzdory těmto zběhnutím byla neutralita Delawarů uhájena. Na přání Delawarů se podařilo vybudovat další vesnici **Lichtenau**, Pastvinu Světla (1776–80).

Vše se však schylovalo k nejčernějšímu konci. Americká revoluce dorazila do západního pohraničí. Misie se nyní nacházely uprostřed bojiště. Čtyři nepřátelských britských indiánů každý týden překračovaly hranice osad Moravanů, aby útočily na západní sídla Američanů. K Britům se přidali Shawneyové, Wyandotové, Mingosové a Delawaři Kapitána Dýmky. Zeisbergerovy instrukce pro osazenstvo misí kázaly přijmout každého pohostinně, bez ohledu na to, jestli se jednalo o přítele nebo nepřítele. Během svých častých návštěv v kraji začali probřitští indiáni vyvíjet tlak na delawarskou radu, aby opustila neutralitu. Docházelo ke zmasakrování osad neutrálních indiánů. Americké milice i Angličané ubíjeli zajaté indiány bez milosti. Bylo to pět let chaosu, napětí a nejistoty.

Zeisberger byl v této době povolán na synod do Betlehemu a vrátil se zpět na Muskingum o čtyři měsíce později ženat (60letý) s manželkou, sedmatřicetiletou Susan Lecroneovou. Sňatek, uzavřený v Lititz, byl spontánním rozhodnutím, když se myšlenek na manželství již dávno vzdal. Přesvědčen byl svými přáteli v Betlehemu, kteří ho nabádali, aby si vybral *“družku”*, která mu bude *“laskavou útěchou v jeho stáří”*.

Deportace do Kanady, zkáza misíí

Během horkých srpnových dnů roku 1781 se Zeisberger od spřátelených Delawarů dozvěděl, že se blíží velká skupina bojovníků. Věřící indiáni se měli všichni shromáždit v Gnadenhuttenu a připravit se k odchodu do míst, kde budou pod dohledem Angličanů. Zeisberger nesouhlasil, ale později pod fyzickým nátlakem kapituloval.

Vyrazili na obtížnou cestu trvající 17 let, později nazývanou “velké rozptýlení”. Opustili své milované údolí, většinu svého majetku a celou sklizeň. Tři krásné upravené vesničky ležely osamoceny v troskách s mrtvými zvířaty hnijícími na ulicích a s úrodou pošlapanou a ohradami pokácenými. Po devět let usilovali budovat tyto vzorové indiánské komunity. Byl to konec nejstabilnějšího období Zeisbergerovy práce. Po dvaceti dnech vyčerpávající cesty přes hory dorazili do povodí velkého kanadského jezera Erie, kde se měli usadit. Strávili příštích patnáct a půl měsíce na řece Sandusky kde začínali s budováním nového domova v krajině močálů, kde se koně i na cestách brodili po pás ve vodě. Několik dní po té obdrželi zprávu od velitele pevnosti Detroitu, aby se dostavili k výslechu. Tady měl Kapitán Dýmka přednést obžalovací řeč ze spojenectví misionářů s Američany, ale překvapivě vzal všechnu zodpovědnost za celou aféru na sebe a prohlásil je za své drahé přátele. Velitel Detroitu De Peyster se zdál být spokojen, omluvil se jim a poskytl jim potravinovou pomoc. Do zimy se jim podařilo vybudovat si obydlí, veškerá úroda však zůstala v Ohio. Uhodila krutá zima a hlad.

Tragedie v Gnadenhuten

Protože stále trpěli hladem, vydalo se asi 150 indiánů do Gnadenhuten, aby tam sklídili úrodu. Právě když byli hotovi, objevil se americký plukovník Williamson, který byl přesvědčen, že jde o britské zvědy. Rozdělil je do dvou skupin. Muže dal do jedné stáje a ženy a děti do druhé. Potom se zeptal svých mužů jestli je má poslat do Pittsburgu, nebo je nechat na místě popravít. Vojáci s několika výjimkami hlasovali pro smrt. Někteří je chtěli upálit za živa, jiní navrhovali je zastřelit a skalpovat a další říkali ať je utratí jako dobytek. Většina přijala třetí návrh.

Brzy ráno následujícího dne 8. března 1782 rozrazili dveře a zeptali se zajatců, jestli jsou připraveni zemřít. Ti jim odpověděli: “Své duše jsme odevzdali Bohu a věříme, že nám dá potřebnou odvahu”. Znovu byli rozděleni do dvou skupin a muži měli tu čest být prvními oběťmi. První úder zasadil voják z Pensylvánie. S bednářskou palicí v ruce popadl letitého indiána za vlasy, zasadil mu smrtelnou ránu a oddělil skalp. Zabil čtrnáct indiánů. Několik hodin se ozývaly údery palic. Podlaha byla pokryta těly, jen jednomu mladíkovi se podařilo uprchnout. Když vojáci skončili s muži, přešli k ženám a dětem. Opět jednomu mladíkovi se podařilo uprchnout a v lese se připojil k druhému uprchlíkovi. A tak mohli svůj příběh vyprávět v Sandusky. Ten den bylo popraveno 90 křesťanů. Mezi mrtvými bylo 24 žen, a 22 malých dětí. Vojáci potom místo zapálili a se skalpy na opascích se vydali hledat další oběti do Schoenbrunu. Po mnoha letech byly kosti obětí řádně pohřbeny a na místě stojí pamětní kámen. Zeisberger byl zdrcen. Po válce americká i britská vláda se snažily hříchy odčinit a darovaly mu velké pozemky, na nichž vznikly další osady.

Povolání zpět do Detroitu

Roku 1782 přišlo nařízení přestěhovat se blíže k Detroitu, protože bylo na ně žalováno že mají styky s Američany. Přepřavili se tedy na druhý břeh jezera k Detroitu, kde žili roku 1782 v **Captiwe Town**. Po té jim bylo povoleno zřídit osadu u jezera St. Clair. Doprovázelo je 19 indiánů a vybudovali **Nový Gnadenhuten** (1782–86). Koncem roku 1785 jich bylo 117. Pod tlakem intrik a nepřátelství toto místo opustili a vybudovali na jižním okraji jezera Erie **Pilgerruh** (1786–87). Byli zde pouze jeden rok a přestěhovali se asi 80 km západněji, kde vybudovali **Nový Salem** (1787–91). Po Schoenbrunu a Gnadenhuttenu se jednalo o největší úspěch. Proto Zeisberger založil další vesnici **Warte** (1791–92) a **Fairfield** (1792–1813). Práce zde nebyla úspěšná, protože do osad musel být povolen přístup i bílým osadníkům, takže stále častěji se jeho indiáni obraceli k alkoholu. To byl důvod, že některé z nich musely být opuštěny.

Stěhování do Ohia – Goshen 1798–1821

Po 17 letech bloudění po kanadském severu se Zeisberger se svými nejbližšími opět po 51 dnech cestování vrátil do povodí řeky Muskingum. Spolu s 31 indiány dorazil na místo, které vybral pro novou osadu. Bylo mu 77 let a opět začínal znovu. Roku 1804 měla osada již 159 obyvatel. Vybudována byla i misie na **Bílé řece** (1801–06) a **Petquoting** (1804–09) u jezera Erie, která byla svěřena mladším misionářům.

David Zeisberger znovu a znovu prchal se svými indiány před zhoubnými vlivy bílých osadníků. Ti byli příčinou, že se okruh jeho indiánských přátel stále zužoval, takže 17. listopadu 1808 zemřel v docela malém hloučku 24 indiánů.

Zeisbergerovo úsilí bylo misijním pokusem uprostřed nerovného střetu dvou příliš rozdílných světů, Evropanů a Indiánů. Šlo o jedinečný zápas o záchranu lidství v nelidské době. David Zeisberger byl mužem, který pro indiány vykonal snad nejvíce ze všech Američanů.

Podrobnější životopisné údaje a prameny je možno nalézt ve stejnojmenné publikaci.